

„Шлемо... побажання найкращих успіхів“... у „боротьбі за соціалізм“, у „впертій праці над переборенням контрреволюційної спадщини „Спілки Визволення України“...

„Боротьба за соціалізм“. — Колективізація українського селянства. Нищення жовто-блакитної інтелігенції. „Убой“ духовенства та викорінення релігії. Перемінення громадянства України в один великанський автомат, в огидливу потвору з тисячю ніг і рук, з одним слухняним марксо-ленінським мозгом, в „колективну людину“.

„Переборення контрреволюційної спадщини „Спілки Визволення України“ — Грушевського заслати до Петербурга. Єфремова кинути в тюрму. А найкраще — на Соловки, на Соловки, на Соловки! А ще краще — у штаб Духоніна“, у підвал Г. П. У. до дня Остаточного Суду! І за що? За український сепаратизм!!! Галицькі „академики“ „сердечно бажають найкращих успіхів“...

„Приїде час, коли люди не в силі будуть зрозуміти облудної, малодушної психології нинішньої Європи у відношенні до совітів“. Так писав в 1922 р. один публіцист: „Приїде час“... Покищо ще не прийшов. Дказом цього галицькі „академики“...

„Облудна, малодушна психологія нинішньої Європи“... Не треба кращої характеристики! Європа хора. 16 травня 1932 р. відбувся у Фльорентії зїзд: *Congresso Di Alta Cultura* Дмитро Мережковський — славний письменник і мислитель. Тяжкі його слова:

„Коли ж приходить в хоробі мочент критичний? У хвилині, коли рїшається доля хорого, чи буде жити, чи ні. Здається, що той мочент прийшов і для Європи. Мабуть не було для неї тяжчої кризи від часів варварських наїздів. Може бути, що нинішня криза ще грізніша: бо перша інвазія була тільки зовнішня, а тут небезпека, що друга буде рівночасно зовнішня, й внутрішня“.

„Куди у когось нема внутрішних крил, крила зовнішні — це тільки кайдани. Те саме можна сказати і про цілу європейську культуру: вона суто зовнішня. Європейська культура тіло без душі, це труп“.

„Від світової резолюції ділить нас тільки Христос (слова Сталіна з одної розмови з чужинцями!) Що воно таки дійсно так, про те в Росії знають всі, кому про те треба знати. Тут, в Європі, майже ніхто цього не знає. О, куди би знали про те, Європа була би вже мабуть врятована“.

О, коли би акад. Студинські, Колесси, Возняки та інші знали про те, мабуть не робили би зі себе посміховища, мабуть шанували би бодай свій... сивий волос!

Самі кризи: криза духа, криза політична, криза господарська. Криза політична: занепад демократії і парламентаризму. Хвиля, повінь диктатур. Язвник і маскованих. Чути голоси: Демократія — це кінь, що зїздився! І в такий час грізний для демократії — явився її оборонець: один економічний діяч²⁾ виступив „на прою роковую“.. за демократію. Виїхав на сторінки „Діла“ сам один одинокий. Це дуже гарно. Це так як би середньовічний,

¹⁾ „Przegląd Współczesny“, Краків, кн. VIII. з 1932.

²⁾ „Діло“, ч. 3. 1933.

блукуючий лицар виступив в обороні „дами свого серця“.. Ось його „визов боєвий“: Радимо глибше вдуматися в справжню суть демократизму, єдиної ідеї, яку ми повинні боронити й у себе реалізувати“ О! Він так розуміє „справжню суть ідеї демократизму“! Слухайте! Що кілька слів: „міщанські й селянські маси“, „культурна зрілість мас“, „спирати свої сили лиш на масах“, „послуги масами“... Маси, маси! (Треба вимовляти довго а таємничо, з переляком!). Що таке маси?! У оборонців масовізму нема одиниць, нема спільнот, опертих на звязках крові, праці та осілости нема організації, тільки маси! Якась зараза. Вона загальна.

Горе тому, хто маси прогнівить. Політичні провідники нічого не зроблять по своїй совісті й розумові. Вони мусять мати авторизацію мас. Маси мусять зняти з них відповідальність. Ось що пише лідер найбільшої української демократичної партії (есерівської) проф. Грушевський: „Йги з народом це не значить ним командувати й водити його точно по своїм плянам і диспозиціям... Ті, що йтимуть з народом, тільки до певної міри могли буть ним кермувати. а часто він вестиме їх, а не вони його й заводитиме не туди навіть, куди вони хотіли б!)! А на одному засіданні сказав предстваник однієї партії: „Наша партія, іноді проти розуму й волі — мусить іти за масами“. Все ж таки в дійсності демократичні провідники стараються вмовити свою думку масам, так щоби маси прийняли її за свою. А тоді треба політичну думку звульгаризувати й оглупити. Треба її зробити такою, щоби її міг „зрозуміти“ кожний найтемніший і найгупіший. Звідси занепад політичної думки, а не ріст. Звідси розквіт фразеології й демагогії. Маси — це наче малі діти. Їм вічно треба чогось нового, блискучого, чогось, що бавить, зворушує лякає. Тимчасом політика вимагає думання, холодного думання, постійности, витревалости, панування над інстинктами. Тому політика, що спирається на масах — найгірша політика. Маси — це пісок, вода, що хвилює від вітру, лід, що не стопиться доти, доки тримає мороз якоїсь „орієнтації“, чи „настрою“, чи врешті... страху. Політики, що будують на масах — на піску, воді й леді, — найгірші політики! Але й самі „маси“ не бажають собі таких провідників, які б питали поради у них. Звісна геніяльно схоплена істина в приповідці: „Подделиваня под мужицький розговор для мужика неінтересно“ Інтелігентам, що на зїзді в Станиславові в марті 1919 р. питали у селян поради щодо політичної орієнтації, сказав один селянин: „А на що ж ми вас по школах учили, на що ми за вашу науку свою останню корову продавали? На віщо ви нам всі здалися, коли ви в трудну годину до нас по розум приходите?...²⁾ Слова прості, але скільки в них правди, а рівночасно розпуки й обурення на своїх демократичних провідників! А ось беремо до рук книжку Софії Коссак Щуцької: „Pozoga wspomnienia z Wołynia 1917—1919. Kraków 1927. Читаємо там про двох старшин в російській

¹⁾ „Борітеся — поборете“, ч. 1. стр. 17.

²⁾ В. Липинський, Листи до братів хліборобів, стр. 71.

армії. Один може надто строгий для салдатів, але справді провідник, що у них ради, не питає, хіба нагаєм навчав. Другий добряга, ласкавий до салдатів, ставав з ними на пораду. Прийшла революція й свобода. Думаєте, що салдатська рада котрого вибрала своїм старшиною? Очевидно того, котрий їх про раду не питає, котрий був справжнім провідником! Запізно хочете пане боронити демократію! Тільки шкода Вашої піки! Але жест гарний: рятуйте погибаючого!

Але цього всього мало. Ви знаєте, що є люди, які жадають, щоби Ясновельможний Пан Іван Мазепа, гетьман Війська Запорізького „розумів маси“, „прислухувався до голосу мас“? Це так писав мин. року пок. „Час“ (дай йому Боже вічний спокій від вірителів!).

Але дивіться: „Вогні“¹⁾. Читаю і просто жах: „22 літа гетьманування Мазепа, підготовки до зриву, розбилися об політичну незрілість українських мас“. Знову — „маси“ і в Мазепа і в його провідній верстві все було в порядку. Тільки: незрілість мас“. Гові! Ставайте! І похід історії, що виїхав з Батуруну — спинився. Ціле щастя, що я лисий. А то — біль безмежний: треба би собі все волосся видерти з розпуки! Молодь визнає волюнтаризм, хотіння, славить „Генія чину“... і раптом звідкись фаталізм. „Незрілість мас“! І захоче чогось все, що є кращого і вищого в українстві, але буде „незрілість мас“ і даремний труд?! Так?! І коли „маси дозріють“, Може розписати конкурс на відповідь? Шкода! Низи в кожному народі всюди й завсіди „незрілі“. Тому то вони і „маси“ — камінь, глина, що хочете, але не готові твори. *Від майстрів-провідників залежить, що з них буде!* Провідники, еліта — це „каменярі“. „Маси“ — це скала, яку вони лупають. О, Франко, це розумів, хоч соціалізмом впився.

Так! Ми заражені культом „масовізму“, тягою розплистися в морі „мас“, затратити своє „я“. І та „воля к безлічності (множестві)“ не дає нам як слід зрозуміти постатей минулого. Чого то тільки не писали з приводу „Григора Орлика“ Нікому тільки якось не прийшло на думку завважити, що в українському національному пантеоні державницька реакція росте і перемагає. „Григор Орлик“ означає її скріплення. Гетьманич Григор Орлик — кавалер шведського меча і французького хреста св. Люї. Григор Орлик — генерал-поручник Людовика XV. Григор Орлик помер над Райном в 1759 р. Григора Орлика покрили прапором з бурбонськими білими лілеями й хоронили під старий французький жалібний марш Люллі...

Яка прегарна картина: син українського гетьмана під прапором з білими бурбонськими лілеями! Але про те — ніхто не писав. Писали про те, що п. Борщак написав, чого не написав, що напише. Це видавалося важнішим... Але інакше не могло бути: ми заражені „масовізмом“. Він у нас в третій стадії, в найвищій стадії — він хронічний. А Орлик ішов за голосом серця,

¹⁾ „Вогні“ ч. 5. 1933 р.

сумління й розуму. Орлик не йшов за „масами“... „Маси“ пішли у кріпкі обійми Петрового самодержавія. Орлик не герой „мас“. „Герої“ „мас“ — це татарські люди, мамаї, дейнеки і т. п.. Вони ще чимало місця займають в українському національному Пантеоні. Яка жахлива мішанина: св. Володимир, Ярослав Мудрий, король Данило і ... татарські люди. Сагайдачні, Хмельницькі, Дорошенки, Мазепи, Полуботки і... всякі Мамаї, Кармелюки і т. п. Творці держав — і анархісти. Державні мужі — і горлорзи. Це так як у більшості української інтелгенції: Як ідеал — Українська Самостійна Держава; як практика будня — покони перед несамотійними масами! Хмельницьких, Кричевських, Орликів не можна погодити з Мамаями й татарськими людьми! Або — або! Середина нема.

Ми не розуміємо людей типу Орлика. Патосом книги про Орлика ніхто не захоплювався. Чому воно так? Хочете відповіді? Прошу: —

„Ми, люди ХХ століття, сліпо віримо у творчу всемогутність парляментарних промов; з покорюю клонимо голови перед потугою друкарського чорнила й денника ського пера; на життя і розвиток громадянства глядімо крізь призму літературних настроїв, або будуємо майбутнє народу наприклад на збільшенні продукції набілу“¹⁾.

Так писав 20 літ тому Вячеслав Липинський.

Заражені „масовізмом“ не розуміємо постатей минулого. Так н. пр. 20-ліття появи „Z Dziejów Ukrainy“ В. Липинського проходить без відгуку. 20-ліття визволення української історіографії зі затухлого льоху руїництва проходить без відгуку!!! Не шануємо тих, що вернули нам ясний образ минулого, що вернули національну честь нашим предкам! Так, не шануємо! Зараз дам докази! Іду так собі Львовом 12. січня ц. р. Львів сумує: багато жалібних оповісток. Вмер проф. Освальд Бальцер. Великий учений. Читаю клесидри. І о диво: клесидра від „Наук. Тов. ім. Шевченка“. Покійний — дійсний член „Наук. Т-ва“! Що тут дивного? Бачите, воно дивне! Бо коли в 1931 р. помер Вячеслав Липинський, то від „Наук. Тов. ім. Шевченка“ не було ані клесидр, ані не виставили на будинку Т-ва жалібного прапору. А В. Липинський — дійсний член „Наук. Т-ва ім. Шевченка“... Пізніше якось раз „Діло“ написало про цю „аномалію нашого життя“. Але „Наук. Тов.“ — це згнорувало²⁾. Прийшли перші роковини смерті В. Липинського. Знову нічого. Зате найновіший СІІ том „Записок Іст. Секції“ приніс некрольоги В. Липинського і Ст. Томашівського так написані, щоби показати як то В. Липинський, шляхтич і консерватист з крові і костей „вчився“ державницького й консервативного способу думання (risum teneatis, amici!) від Степана Томашівського, що в молодості був лібералом — атеїстом і соціалістом і таким лишився десь поза 40 р. життя. В. Липинського називається тут „найвизначнішим побіч (sic!!!) С. Томашівського представником

¹⁾ „Z Dziejów Ukrainy“ стор. 147.

²⁾ Тоді головою „Н. Т. Ш.“ був ще К. Студинський.

консервативно-державницького напрямку в українській історіографії". Чужі краще знають В. Липинського ніж свої. Не вірите? Подивіться до журн. „Droga“, ч. 6 з 1932 р. Там на стор. 572 прочитаєте в статті: „Franciszek Lansdorff: — Zagadnienie prawicy w Polsce — take: „Wacław Lipiński, wyborny znawca V. Pareto i najtęższy chyba myśliciel wschodnio-europejskiego reakcjonizmu w XX. wieku“. Ех!

Так то в нас шанується великих людей! Зате в пошані — маси!!! Патріотизм — це палення тимяну й підлизування до мас! Так його в нас розуміють...

Хроніка.

Памяті великого вченого

(З приводу смерті проф. О. Бальцера — † 11.І. 1933).

11. ч. м. відійшов від світу визначний львівський учений Освальд Бальцер, найбільший (— кажемо це без вагання —) сучасний словянський історик права й політичного устрою й один з найбільших істориків права взагалі. Зі смертю Покійного словянська історично-правнича й взагалі історична наука поносить дуже тяжку й болючу втрату, тим більшу, що Покійний — не вважаючи на свій поважний вік — до останніх днів продовжував свою енергійну наукову діяльність; а його останні наукові праці по давньому відзначалися просто молодечею свіжістю, подиву гідною ерудицією, найсоліднішим джерельним угрунтуванням та блискучою синтезою. Досить згадати нпр. його невелику (27. стор.), але незвичайно цінну розвідку „Uwagi o kształtach państw pierwotnej Słowiańszczyzny zachodniej“, вміщену в І. томі недавно виданої „Пропамятної Книги в честь проф. В. Абрагама“. Незвичайно яскраво написана, розвідка ця отвирас перед нами шляхи державного будівництва й розвитку не тільки західних, але й всіх взагалі словянських народів у найдавнішій добі. В яскравім освітленні встають перед нами первісні словянські державки й держави, найдавніші політичні зміни в них, революції ітд. При тім, як найвиразніше, виступас вельми интересна риса: позитивна й будівнича роля князівської влади — й згубність республіканських переворотів. Ще важніший та интересніший висновок цієї праці це ствердження стародавности державного ладу у словян. На інших теж вельми цікавих висновках не зупиняємося. Зазначимо тільки, що не лиш історик, але й всякий, хто интересується давнішою минувиною Словянщини, прочитає цю розвідку з великою приємністю й навіть справжнім захопленням. Читаючи її, просто тяжко уявити собі, що її писала людина у вельми поважному віці, пририта недугами, яка ледви дочувала, якій тяжко було рухатися... Та, не вважаючи на всі недуги, світлий геніальний ум Покійного не покинув його до останніх днів.